

gevel” (s. 320). Om Hans Raun Iversen her spejler sig i Kaj Munk, skal jeg lade være usagt, men ikke desto mindre fornemmer man et vist teologisk slægtskab mellem Kaj Munk og Hans Raun Iversen, når sidstnævnte betoner, at det, som Kaj Munk ville som teolog og præst, var at være medarbejder på Helligåndens projekt.

Til dette projekt hører for Hans Raun Iversen at gennemtænke og formulere en ny teologisk praksis for mission, diakoni og undervisning. I en artikel fra 1991 om kirkens mission i Tanzania refererer han derfor til de nødvendige erfaringer, som missionærerne gør sig som medarbejdere i den lutherske kirke. Han refererer specifikt til en artikel udarbejdet af Ida Kongsbak, der var teolog og underviser i kirken udsendt af Det danske Missionselskab. Efter at have orienteret om udfordringerne i arbejdet henviser Ida Kongsbak til Kaj Munks prædikensamling *Ved Babylons floder* som en kilde til trøst og opmuntring, når det hedder: “At vidne om Gud det vil først og fremmest sige at leve sådan at livet bliver dyrebart for andre og det gode i dem styrkes.” De ord var en kilde til opmuntring for Ida Kongsbak. De kan også stå som en overskrift for det stort anlagte praktisk teologiske projekt, Hans Raun Iversen bruger al sin tid på. Derfor tillykke med det hele.

Peter Lodberg

Mads Peter Karlsen

Pastoralmagt – om velfærdssamfundets kristne arv. København: Forlaget Anis 2008. 168 s. Kr.189.

Den franske idéhistoriker Michel Foucault har i stigende grad vundet indpas i teologiske forskningsområder. Ikke mindst hans begreb om pastoralmagt har påkaldt sig interesse. Ved pastoralmagt forstod Foucault en særlig form for institutionaliseret sjælesorg, der med tiden skulle komme til at virke langt ud over kirkens egne rammer og indgå som et vigtigt element i de moderne samfunds ‘styringskunst’ (*gouvernementalité*). Efter en præsentation af Foucaults begreber og genealogiske undersøgelsespraksis, tager Mads Peter Karlsen håndfast den Foucaultske strategi i brug og følger præstens, lægens og husmoderens rolle op igennem de forrige århundreder. Ideen er at vise, hvorledes pastorale funktioner har varetaget almene samfundsopgaver, hvorledes den ændrer funktion og karakter og efterhånden forgrener sig i ikke-kirkelige sammenhænge, der dog stadig repræsenterer en pastoral model for styringen af det enkelte samfundsindivid. Det lykkes forfatteren at demonstrere træk i den pastorale styringsforms historie, der åbner øjnene for socialpolitiske sammenhænge, som synes at være faldet ud af den almindelige historieskrivning. Hans genealogiske påvisninger af forbindelseslinjer mellem præstens kontrollerende ‘hjemmebesøg’ i de forrige århundreder og f.eks. samtidens fedmebehandling, som udgør den afsluttende case, er naturligtvis alt andet end repræsentative for det samlede billede af velfærdssamfundets forskellige styringsmekanismer, men jeg opfatter det bestemt heller

ikke som bogens ambition at tegne et fuldstændigt billede af velfærdsmodellens praktisk-teologiske rødder. Forfatteren burde nok med større umisforståelighed selv have signaleret det langt mere begrænsede sigte, som en bog af denne type nødvendigvis må underlægge sig, i stedet for at forsyne case-nedslaget med en lidt højtravende epilog om kristendommen som et integreret studieobjekt i relation til velfærdssamfundets selvforståelse.

Rosværdig er til gengæld den måde, hvorpå forfatteren konkret sætter Foucault-inspirationen på arbejde. Han indskriver sig dermed også i en tendens inden for dansk Foucault-forskning, der er decideret anvendelsesorienteret. Denne brug af Foucault er imidlertid både bogens styrke og dens svaghed. De mere filosofiske overvejelser over, hvorvidt en genealogisk strategi kan eller vil stå ved et normativt grundlag for dens eget udsigtspunkt, er mere eller mindre fraværende. Nok skriver han: "Genealogiens underordning af spørgsmålet om sandhedens gyldighed, er derfor heller ikke udtryk for relativisme, det ville jo netop kræve en direkte stillingtagen til dette spørgsmål, men et forsøg på, ved at spille sandhedens eget spil at skabe plads til at reflektere over andre mulige måder at forstå og spille det spil på" (43); men hvorfor give sig af med muligheden for at spille sandhedens eget spil på en anden måde? Det kan vel kun besvares med en normativ stillingtagen til selve sandhedsspørgsmålet, og en sådan finder vi ikke, hverken hos Foucault eller hos Karlsen.

Den rent foucaultske analyse leverer dog sjove og interessante iagttagelser, som når f.eks. Foucaults distinktion mellem suverænen (f.eks. kejserens) og pastorens typeforskellige ansvarsområder overføres på husmoderen som hjemmets "styringsrelæ". Her præciseres det, at selvom "husmoderen [styringsrelæet] skal 'føre scepteret' og 'herske' er det ikke som en konge gennem styrke og tvang, men snarere som den kristne pastor gennem ydmyg og tålmodig omsorg" (118). Fornøjelige formuleringer, hvis pointe mere kedelige konstateringer også kunne have nået, men som ikke desto mindre gør bogen underholdende at læse.

Til gengæld må man spørge, om han følger sine egne analyser helt til dørs mhp. det pastorale styringsbegrebs implicitte reference til magtrelationer. Karlsen illustrerer med forskellige eksempler "nogle af de forskydninger i den pastorale ledelsesrationalitet som finder sted i slutningen af det 18. århundrede og begyndelsen af det 19. århundrede" (99), hvilket efterfølgende, mhp. aktørskiftet fra 'kristendommens præst' til 'sundhedsvæsnets læge', fremstilles som beskrivelsens af en diskursiv kamp (100). Om en sådan kamp får vi imidlertid ikke meget at vide. Ligeledes byder den lidt fritstående fokusering på fedmebehandlingens styringsrationalitet heller ikke på nogen præcisering af de hermed forbundne magtrelationer. Der tales om "dilemmaer i velfærdssamfundets måde at styre på" (129), hvilket belyses med reference til praksis, men siden refereres der til denne praksis som "magtfor-

mer i fedmebehandlingen” (139), uden læseren er blevet væsentligt klogere på, hvori de deciderede *magtrelationer* egentlig bestod.

Endelig kan man undre sig over, at fremtrædende forskere som Erdmann, Stortz og Steinkamp, der omhyggeligt har indarbejdet Foucaults begreb om pastoralmagt i refleksionen over den praktiske teologis aktuelle udformninger og udfordringer i velfærdssamfundet, ikke er nævnt i litteraturlisten. Tilbage står indtrykket af en interessant, men samtidig lidt snæver, Foucault-inspiration, der i nærværende tilfælde udfolder sig som genealogiske cases mhp. at visse elementer i velfærdssamfundets kristne arv. Bogen er generelt velskrevet, selvom tråden i fremstillingen ikke altid er lige klar. Parentetisk bør det nævnes, at en uformående kommatering virker genererende og efterlader en fornemmelse af utilstrækkelig korrekturlæsning.

Lars Albinus